

LEGELŐINK NAGY ÉRTÉKŰ NÖVÉNYEI

VINCZEFFY IMRE

SUMMARY: PLANTS OF GREAT VALUE ON PASTURES IN HUNGARY

Pasture usage in animal production is highly advantageous. It improves the animal health status and the animal welfare, the life performance and the economical production.

Változatos természeti adottságaink a legelők [fajgazdag] növényzetét hozták létre, amelyről rövid tájékoztatást nyújt e kis, nem olvasmányos ismertetés.

Domborzati viszonyok: Gyepeink fekvésének átlagos lejtése 6,9% (Alf.: 2,5, Hv.: 15%). *Átlagos hőmérséklet:* 10 °C (8–12 között, tenyészidőszakban 15–20 között). *Napsütéses órák száma:* 1950 (1700–2000 között; *tenyészidőszak:* 210 nap (180–245). *Átlagos évi csapadék mm-ben:* 592 (519–916 között; Alf.: 553 mm, Hv.: 662 mm). *Átlagos légnedvesség %-ban:* 60 (56–66), júliusban: 50 (44–56); kritikus 50 alatt. *Termőréteg, cm:* 2–100 (–20, 20–40, 40–80, 80 fölött), *üdeség:* vizes, közepes, száraz. *Átlagos humusz, %:* 2–4 (–2, 2–6, 6–10, 10 fölött); *pH:* 6,5 (–6, 6–8, 8 fölött). *Talajtípusok száma:* 32 és azok keverékei; egy-egy körzetben 4–8 és keverékei. *Talajszellőzés:* rossz, közepes, jó; *talajélet:* vontatott, közepes, élénk (Kátai, 1999).

A domborzati, éghajlati és talajviszonyok adatainak változati lehetősége 36,8 millió egy-egy ökológiai körzetben ennek mindössze 20%-a lehet, = 7,4 millió változat, aminek 10 ezred része, 737 ökológiai változatot jelent. Eredményként legelőinken sok száz növény él. Mellőzve ezúttal a saját gyeptipológiai felvételeket, szakirodalmunkból olyan 483 gyeptipológiai felvétel átlagát értékeljük, amelyeket 1953. és 1962. között készítettek (Soó, 1953; Siroki, 1955, 1958, 1962; Kovács, 1962; Jeanplong, 1960; Bodrogközi, 1962).

A 483 gyeptipológiai felvétel átlagában 51 fajt jegyeztek fel egy (2x2 m-es) mintanegyzetben; a legelőkön átlag 64 fajt (48–81 között), a réteken átlag 38 fajt (22–54 között).

Összevetve a fenti gyeptipológiai felvételek eredménytáblázatát a hazai gyógynövényeket ismertető jelentős kiadványokkal (Hornok, 1990; Dános, 1992; Bernáth, 1993), megállapítottuk, hogy a növényzet 69%-a a gyógyhatású (bár nem vizsgálták sok növény gyógyhatását, pl. a fűvek közül csak a csillagpázsitét és tarackbúzáét).

Összehasonlítottuk a 12 legjobb minőségű fű és pillangós adatait 12 gyógynövényével (*Kota és mtsai, 1994, 1997; Nagy és Vinczeffly, 1996, 1997; Vinczeffly, 1999*). Megállapítottuk: a 12 gyógynövény tápértékének átlaga, 5%-on belüli eltéréssel, a 12 kiváló fű és pillangós átlagát adta, de nyerszírban és főleg ásványi anyagokban 50–80%-kal nyújtottak többet, mint a fűvek és pillangósok (*Vinczeffly, 1998*).

A legelő növényzetének 70%-át kitevő gyógynövények között számtalan étkezésre, ételek, italok, cukrászati készítmények, konzervek ízesítésére használatos, nem esoda, hogy a legelő jószág szívesen fogyasztja azt a növényzetet, amelyen évezredek alatt létrejött, és amely íz- és zamatanyagban, továbbá gyógyhatású anyagokban és ásványi anyagokban olyan gazdag, továbbá kiváló mézelők (*Vinczeffly, 1985, 1992*).

A fenti természeti (ökológiai) tényezők részben nagyon változatosak, részben fokozatosan más és más tényező válik meghatározóvá. A természetes növényzet alkalmazkodik a megváltozott körülményekhez, ezért a legelő jószágnak állandóan naprakész terítéket biztosít. Következtetésként, a legelőn élő jószág nemcsak egészséges, hanem fokozatosan „hozzáidomul” az ugyancsak fokozatosan változó növényzet fogyasztásán keresztül az állandóan változó ökológiához (*Vinczeffly, 1999*).

Az állatoknak a legelés ténye nemcsak táplálkozás, hanem természetes testedzés is. Legeltetési kísérleteink eredményeiből hivatkozhatunk több közleményünkre, amelyben bemutattuk a legeltetési állattartás kedvező hatását a tejtermelésre, a gyarapodásra, a borjazásra, a borjazás közti időtartam rövidülésére és nem utolsósorban az állatok egészségére, tartásuk gazdaságosságára (*Béri, 1991, 1992, 1993; Béri és mtsai, 1995; Mihók, 1989, 1992; Mihók és Nagy, 1992; Vinczeffly, 1985, 1999a*).

Figyelemkeltőnek tekinthető e kis ismertetés, hogy a méltánytalanul mellőzött legelő bekapcsolása a legelőn kialakult jószág tartásába sok szempontból előnyös, javítva az állatok egészségét, közérzetét, nagyobb lesz az életteljesítményük és gazdaságosabban termelnek.

IRODALOM

- Béri B.*(1991): A legeltetés hatása a tejhasznosítású tehének termelési mutatóira. DGYN. 9., DATE kiadvány, Debrecen, 209–216.p.
- Béri B.*(1992): A legeltetés biológiai hatása. Természetes Állattartás 2. DATE kiadvány, Debrecen, 295–302.p.
- Béri B.*(1993): A legeltetés hatása a tehének termékenységre. Természetes Állattartás 3., DATE kiadvány, Debrecen, 145–151.p.
- Béri B. – Nagy G. – Vinczeffly I.*(1995): Állattenyésztés és Takarmányozás, 44. 1. 37–49.p.
- Bernáth J.*(1993): Vadon termő és termesztett gyógynövények. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 1–566.p.
- Bodroghközi Gy.*(1962): Das Leben der Tisza XVIII. Die Vegetation des Theiss-Wellenraumes. I. Zöologische und ökologische Untersuchungen in der Gegend von Tokaj. Acta Biologica, Nnova Series, Fasc. 1–4. 3–44.p.
- Dános B.*(1992): Gyógynövényismeret I–III. Diákkönyvtár, Semmelweis Kiadó, Budapest. 1–180.p.
- Hornok L.*(1992). Gyógynövények termesztése és feldolgozása. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 1–332.p.
- Jeanplong, J.*(1960): Áttekintés a Rába árterének réttípusairól. Agrárgegyetem Közl., 6. 233–242.p.
- Kátai J.*(1999): Összefüggések a talajtulajdonságok és a mikrobiológiai folyamatok között egy fűkísérletben. DGYN. 15. DATE kiadvány, Debrecen, 63–71.p.
- Kota M. – Benedek Á. – Vinczeffly I.*(1994): A gyepek élettani értéke. Természetes Állattartás 4., DATE kiadvány, Debrecen, 67–76.p.
- Kota M. – Kovács B. – Vinczeffly I.*(1997): Elemtartalom gyógyhatású gyeplévyekben. DGYN. 14. DATE kiadvány, Debrecen, 51–56.p.
- Kovács M.*(1955): A Gödöllő-Máriabesnyő környéki rétek botanikai felvételezése, ökológiai és gazdasági szempontok figyelembevételével. Agrárgegyetem kiadvány, 1. 8.

- Mihók S.*(1989): Ajánlások a húsludak gyepkimélő legeltetéséhez. Tormay B. Tud. Emlékkülés, DATE kiadvány, Debrecen, 99–108.p.
- Mihók S.*(1992): A legelő szerepe a lótenyésztésben. Természetes Állattartás 2., DATE kiadvány, Debrecen, 303–308.p.
- Mihók S. – Nagy G.*(1991): Húsliba tartatás legelőn. DGYN. 9. 217–232.p.
- Nagy G. – Vinczeffy I.*(1996): Gyepnövények szerepe az állatgyógyászatban. Természetes Állattartás 5., DATE kiadvány, Debrecen, 73–90.p.
- Nagy G. – Vinczeffy I.*(1997): Néhány többhasznú gyepnövény. DGYN. 14. DATE kiadvány, Debrecen, 27–32.p.
- Siroki Z.*(1957): A Debreceni Mezőgazdasági Akadémia nyulási legelőjének botanikai összetétele. Mezőgazdasági Akadémiai Tud. Évkönyv, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 183–205.p.
- Siroki Z.*(1958): Egy nyírségi reliktumterület monografikus cönológiai feldolgozása. Debrecen Mezőgazdasági Akadémia Évkönyve, 109–141.p.
- Siroki Z.*(1962): Vegetációtanulmányok a debreceni löszháton. Agrártud Főiskola Tud. Közl., Debrecen, 435–461.p.
- Soó R.*(1953): Bátorliget növényvilága. In: Bátorliget élővilága, Akadémiai Kiadó, Budapest, 17–57.p.
- Vinczeffy I.*(1985): A gyep állattartó képessége. MTA doktori disszertáció, Debrecen, 1–92.p.
- Vinczeffy I.*(1992): Adatok gyepeink gyógynövényeiről. Term. Állattartás, 2., DATE kiadvány, Debrecen, 161–178.p.
- Vinczeffy I.*(1999): Természetes gyepeink különleges értéke. "Környezet- és Természetvédelmi Gyepok Kérdésköre" tanácskozáson tartott előadás. Sarród, Fertő-Hanság Nemzeti Park. (megjelenés alatt)
- Vinczeffy I.*(1999a): Lehetőségeink a legeltetéses állattartásban. MTA megrendelésére készült tanulmány. DATE kiadvány, Debrecen, 156.p.
- Vinczeffy I.*(1999b): A gyep sok irányú értéke. DGYN. 15. 127–134.p.

Szerző címe: Vinczeffy I.: Debreceni Agrártudományi Egyetem
H-4032 Debrecen, Böszörményi u. 138.